

הלכות שבת סימן שסג

שעור קורה להיות נחשבים קורה, אם אינם גבוהים מפתלי המבוי שלשה ואין בנטישתן שלשה (פו) כשרה, שאנו רואים כאלו הם על פתלי המבוי וכאלו הקורה נוצעת במבוי, ואם יש בגובהן או בנטישתן שלשה (פז) פסולה: **כו** הא דמבוי נטר בלחי או קורה, ד'נזקא (פח) כשאינו נמוך פחות מעשרה טפחים (פט) *מרתחים, כ'לא יהא רחבו (צ) יותר מעשר אמות (צא) מצמצמות, ל'שיהא (צב) ארכו ארבע אמות מרנחות או יותר, אבל אם חסר אחד מכל אלו אין לו תקנה (צג) *אלא בצורת-פתח. ד'ואם היה (צד) בגובה חללו יותר מעשרים אמה מצמצמות (צה) *אינו נטר בקורה, *אבל נטר הוא *בלחי, ואם רוצה להכשירו בקורה, צריך ש'שעשה בה ציור וכיור (פרוש, ציור אחד בפתח מן הסוד) או על שמי קורה, שעל-ידי-כך הכל מסתכלים בה. ואם היה גבוה יותר מעשרים ובנה בגין פחת הקורה (צו) למעטו מעשרים, די (צי) *בבגן רחב כפ"ק

באר הלכה

משנה ברוך

במה שהקורה עצמה קצרה, דהלא היתדות עצמן נחשבין בקורה: (פו) כשרה וכו'. דבמה שאין גבוהים היתדות מפתלי המבוי שלשה טפחים אמרין 'חבט רמי', והינו כאלו הקורה נחבט ונשפל אצל הפתלים, ואף שעדין קצר היא - כינו שאין בנטישתן של היתדות שלשה ואם-כן הקורה אינה רחוקה שלשה טפחים מהפתלים, אמרין לכווד⁶⁹: (פז) פסולה. דבשעור שלשה לא אמרין 'חבט' (מ) בקורה ולא לכווד: **כו** (פח) כשאינו נמוך. רוצה לומר, שאם הקרקע שבמבוי אינו נמוך (נט) מבפנים נגד הפתלים שעור עשרה טפחים, נחשב כאלו אין למבוי מחיצות, דאין מחיצה פחותה מעשרה טפחים: (פס) *מרתחים, ובסיפא מצמצמות, דאזלין להמיר בכל מקום לענין זה⁷⁰. וישעור מרתחים יותר על מצמצמות הוא (פ) תצי אצבע לאמה⁷¹: (צ) יותר מעשר. דאם הוא (סא) יותר מעשר אין עליו שם פתח ולא מהני לזה לחי וקורה: (צא) מצמצמות. רוצה לומר, שמודיין לכל אמה את הששה טפחים מצמצמות, וכן בסיפא לענין ארך המבוי דבעינן ארבע אמות מרנחות, נמי הכי הוא דמודיין טפחיו מרתחים, ואם-כן יתוסף על ארבע אמות שני אצבעות, וכנ"ל: (צב) ארכו ארבע אמות וכו'. דבפחות משעור זה לא חשובה כמבוי אלא כחצר: (צג) אלא בצורת-הפתח. הינו, דאפלו היה נמוך פחות מעשרה טפחים גם-כן מהני צורת-הפתח, וכן ברוב מעשר אמות או שלא היה ארכו ארבע אמות. אבל הרבה (סג) אחרונים הסכימו לדינא, דאם היה חלל המבוי נמוך פחות מעשרה טפחים לא מהני צורת-הפתח, דאפלו מחיצה לא מהני כל שאינו גבוה עשרה וכל-ישכן צורת-הפתח בעלמא, אכן אם חלל המבוי היה גבוה עשרה טפחים ורק במקום פתח המבוי היה נמוך מעשרה⁷², בזה מהני צורת-הפתח, והוא שהיה עשוי כפיו, דהינו שהיו הקנים גבוהין עשרה טפחים [הגר"א⁷³]. ודע עוד, דאם לא היה ארכו ארבע אמות, דעת (סג) כמה פוסקים דדינו כחצר, ועל-כן נטר גם-כן בפס ארבעה אמה או שני פסין של משהיין משני הצדדין, וכן סתם המספר לקמן בסעיף לב, והמספר שקבת 'אלא בצורת-הפתח' (סה) לאו ד'נזקא נקט: (צד) בגובה חללו וכו'. אבל אם גבה חללה של המבוי עד הקורה אינו אלא עשרים מצמצמות, אף-על-פי שהקורה היא למעלה מעשרים, מעשרים אין הכר, דלא שלטא בה עינא, אבל לחי שהוא סמוך את הקורה גופא ולהניחה בתוך חלל המבוי על יתדות היוצאים

מבחוץ למבוי ופסול, וכנ"ל בסעיף די: * מרתחים. עין במשנה ברורה דאזלין לחמרא. ואף שהוא מלתא ודבין ונהי לנו למיזל בספקו לזלא, מכל מקום לא מקרי ספק, דהוי מחמת חסרון ודעה [ותו'ש⁷⁴], אף אם נצטרף לזה עוד ספק אפשר דיש להקל [פמ"ג], ולפלא שלא הכירו האחרונים כלל דברי הרשב"א בעבודת-הקדש ודעתו לענין מבוי מודדין תמיד מצמצמות, עין שם: * אלא בצורת-הפתח. וזה באלה רבה הביא דבריהו יותר מעשר מהני בשעושה פס ארבעה או שני פסין של משהיין כמו בחצר, והביא מקור לזה מהרשב"א, ועין בבית-מאיר ששמה על זה, דהא גם בחצר גופא לא מהני זה שפחתו יותר מעשר, כמבאר לעיל בסעיף ב, וגם בעבודת-הקדש גופא כתב פן, ועל-כרחי דמה שקבת בשעור א אוח ד: היה המבוי חסר מכל אלה וכו' אלא בפס ארבעה וכו', אינו קאי על רחב יותר מעשר: * אינו נטר בקורה. הינו אפלו רחבה ארבעה, ואם רחבה ארבעה ובריאה לקבל מצויקה, מתרה, ולא משום מה, אלא שפי התקרה יורד וסותם כל שאין פתח המבוי יותר מעשר⁷⁵. עוד נראה, שאם היתה רחבה שבעה אף-על-פי שאינה בריאה קורה, שכל שרחבה שבעה העין שולטת בו [עבודת-הקדש, והובא באלה רבה. והנה בפר"מגדים רצה להגיה 'משעוה' לארבעה, ופלא הוא, דארבעה לא מהני, כמו שקבת בר"ש דבריו, וסבב הנהגתו, שהיה קשה לו מאי גרסינא דשבעה, אמנם דעת אשר זכינו שצא לאור חדושי רשב"א על ערוכין, שם כתב בדה ג טעם נכון על זה, עין שם]. ודע עוד, דמה שאמר אינו נטר בקורה, הינו אם רוצה להניחו למעלה על הפתלים כפי הנגיל, ונמצאת הקורה למעלה מעשרים, אבל אם רוצה להניחו בחלל המבוי יש לו תקנה גם בקורה, שיענין יתדות בשני חתלי המבוי למטה מעשרים מזה ומזה ויניח עליהם הקורה, ומה שקבת בסעיף די צריך שיעינה על חתלי המבוי, בלא פוסקי שלא ויעינה מבחוץ, ויבדקו שם, אבל אין צורך שיהיה על הפתלים ד'נזקא, וכן מוכח בר"ש ערוכין בר"ש דבור הפתחיל 'מעט' ישפיל, וכן הוא ברבנו חננאל ובר"ף והרשב"א בר"ש עבודת-הקדש והרשב"א שם [ואף דפרש שם עוד, דמעוט מזה מה שאמר בגמרא דף ד עמוד ב ד'מעט החלל על-ידי הנהגתו הקרקע, אבל גם הוא מודה ד'מעט' כולל גם השפלת הקורה פרוש רש"י שם, עין שם], כלם כתבו ד'יכול להשפיל הקורה שהיה מנה ממחלה על גבה חתלי המבוי שהיה למעלה מעשרים ולהניחו בחלל המבוי בתוך עשרים: * אבל נטר הוא וכו'. וכל-ישכן דנטר בצורת-הפתח, ואפלו אם היה אותו הפתח גם רחב יותר [מ"י] דלחי לא מהני לזה, צורת-הפתח מהני [ותו'ש כשם התוספות]: * בלחי. ובספר בית-מאיר מפקפק מאד על דין זה, ודעתו שטחיות לשאנ דהרמב"ם [הטור], דקשם שוקנה לא מהני לזה הוא הדין דלחי לא מהני, עין שם טעמו: * בבגן רחב טפח. עין במשנה ברורה דהוא הדין עפר, פן כתב הסגן אברכה, והוא כפי מה שהסכים בבית-יוסף, עין שם, ופשט שראיתו מספק דמהני למעטו בעפר. ולענין דעמי אין ראה מכתרת

שער הציור

(מ) ואף-על-גב דבקיור טפח אמרין בעלמא 'חבט רמי' אפלו גבוה כמה, שאני הכא דבעינן קורה על-גבי מבוי וביתר משלשה לא הוי הכר [ותוספות]: (נט) ואפלו אם חוץ למבוי סביב המבוי המחיצות של המבוי גבוהין עשרה טפחים, אף תוף המבוי דהינו קרקעו של המבוי גבוה יותר מרשות-הרבים⁷⁶ ועל-ידי-זה אין תוף המחיצה גבוה עשרה⁷⁷ [אבן העזר]: (ס) וימנה תחלק לטפחים [פן כתב הלכות-שבת]: (סא) הינו פתחו של המבוי, דלענין תוף המבוי אין נפקא-מנה בזה: (סב) אבן-העזר והגר"א ותוספת-שבת, וכדעת המגיד משנה בשם הרשב"א: (סג) הרמב"ם והרשב"א בעבודת-הקדש באת ד, ונהביא האלה רבה ונהגות אשר"י והובא בהגור"א: (סד) ורמזו הגר"א: (סה) פן מוכח מהגר"א בסעיף לב, ועיין זה כתב הסגן אברכה: [ובנמוך פחות מעשרה טפחים בודאי לא מהני אפלו פס ארבעה, דאפלו בחצר לא מהני תקון זה [פמ"ג]:

הלכות שבת סימן שסג

ביאורים ומוספים

[משנב ס"ק פו]

אָקרינן לְבוּד⁶⁹.

כיון שמבפנים אין גובה המחיצות י' טפחים אין לחי וקורה מתירים אותו. אמנם דעת החזו"א (א"ח סי' סה ס"ק נו), שאין לחלק במחיצות המבוי אם הן נעשות על ידי מחיצות או על ידי גידוד, אלא כל שהן מחיצות שבכוחן להתיר רשות, נותר המבוי בלחי וקורה. ואת דברי השו"ע שאם המבוי נמוך מ' טפחים פסול, פירש החזו"א שכוונתו באופן שהמבוי מקורה סמוך לפתח ותחת הקירוי אין י' טפחים, שאז אפילו אם המשך המבוי גבוה י' טפחים, אין מועיל בו לחי או קורה. עוד הוסיף (ס"ק סו), שאף אם סמוך לפתח אינו מקורה אבל בתוך ד' אמות סמוך לפתח הוא מקורה, באופן שעל ידי זה מתמעט גובה המבוי מ' טפחים, אינו נותר בלחי או קורה, גם אם אורך המקום הנמוך הוא פחות מג' טפחים. וראה מה שכתבנו בביה"ל להלן סי' ס"ט ד"ה מבוי.

[משנב ס"ק פט]

דְאָזְלִינן לְחַמְרָא בְּכָל מְקוֹם לְעֵנְיָן זְהָרָא⁷⁰.

73) ואף שדינים אלו הם מדברי סופרים, כתב התוספת שבת (ס"ק כ) שאין אומרים בזה ספק דרבנן לקולא, משום שכל דבר שהראשונים עצמם נסתפקו בו, נחשב הספק לספק מחמת חיסרון ידיעה, שאין מקילים בו אף בדברי סופרים, וכדבריו מבואר בשו"ת המבי"ט (ח"א סי' קמג). וראה בשעה"צ לקמן סי' שצו ס"ק ג.

[משנב שם]

הוא חֲצִי אָצְבַּע לְאֶמְהָה⁷¹.

74) ושיעור אצבע שמודדים בכל מקום, כתב בביה"ל (סי' תרלג ס"א ד"ה למעלה) שהיא אצבע אגודל של איש בינוני, לא ננס האברים ולא גדול האברים, אלא ממוצע שהגיע לתכלית הגידול והוא בן 35 שנה או יותר. ובשעה"צ שם (ס"ק א) הוסיף, שמודדים במקום הרחב שבאגודל. ובספר שיעורין של תורה (בהקדמה) כתב, שלדעת החזו"א רוחב אצבע הוא 2.4 ס"מ, ואם כן כשמוסיפים לכל אמה חצי אצבע צריך להוסיף 1.2 ס"מ.

[משנב ס"ק צג]

יְרֵק בְּמִקוֹם פֶּתַח הַמְּבֻבֵי הֵינָה נִמְנָךְ מֵעֶשְׂרֵה⁷².

75) אופן זה כתב החזו"א (א"ח סי' סה ס"ק נח), שהוא יתכן רק כשהמבוי מקורה סמוך לפתחו ועל ידי הקירוי אין גובהו י' טפחים [וכמו שהבאנו בשמו בשעה"צ לעיל ס"ק נט], אבל אם המחיצות שבצידי המבוי סמוך לראשו אינן גבוהות מבפנים י' טפחים, אם מבחוץ הן גבוהות י' טפחים, לכל השיטות אפשר לתקן את המבוי בצורת הפתח, ואם גם מבחוץ אינן גבוהות י' טפחים, אין המבוי נותר על ידי צורת הפתח בראשו, שהרי יש פרוצת בצדדים סמוך לראשו. וראה בחזו"א שם שהאריך בפרטי דין זה.

[משנב שם]

כְּזֶה מְהִי צוּרַת הַפֶּתַח, וְהוּא שְׁהִי עֶשְׂרֵי פְדִין, דְּהֵינּוּ שְׁהִי הֶקְנִים גְּבוּהִין עֶשְׂרֵה טְפָחִים [הגר"א⁷⁶].

76) מבואר מדבריו שצורת הפתח גבוהה י' טפחים שעומדת סמוך לרשות שאינה גבוהה י' טפחים כשרה [שהרי המבוי מקורה ויש בחללו פחות מ' טפחים כמבואר בהערה הקודמת], והגר"א ביאר כן לדעת הרמב"ם (פ"ז מהל' שבת הי"ד). וכתב החזו"א (א"ח סי' סה ס"ק נו ו-ו), שלדעת הרמב"ם מועיל אפילו אם המקום הנמוך שבמבוי ארוך יותר מעשר אמות, ואפילו אם הוא יותר ארוך מחלק המבוי שגבוה י' טפחים. אמנם דעת הרשב"א (הובא במגיד משנה שם), שאם המבוי נמוך מ' טפחים במשך ג' טפחים סמוך לפתח, **המשך במילואים עמוד 10**

69) מדין זה הוכיח בשו"ת רעק"א (מהדו"ק סי' יב) שאין מצרפים שתי הלכות למשה מסיני יחד כדי להכשיר, אם הוא באופן שאפשר לומר את אחת מהן רק אחר שאומרים את חבירתה [וכדעת הר"ן (סוכה ב, א בדפי הרי"ף) שאין דנים להכשיר סוכה מדין 'דופן עקומה' אם אין הרפנות מגיעות לסכך, כיון שנחשב 'דופן עקומה' רק מכח דין 'גוד אסיק'], ולכן אם הקורה גבוהה מהכתלים ג' טפחים, שאין לומר בה דין 'לבד' אלא אחר שאומרים בה דין 'חבוט', אינה כשרה, אבל אם אינה גבוהה ג' טפחים הרי זו כשרה, כיון שאפשר לומר דין 'לבד' גם בלא להקדים לו דין 'חבוט'.

והחזו"א (א"ח סי' עז ס"ק ז) תמה על דבריו, שהרי גם כשאינה גבוהה ג' טפחים אי אפשר לומר דין 'לבד' אלא אחר שנאמר דין 'חבוט', כיון שכשהקורה גבוהה מעט פחות מג' טפחים וקצרה מהמבוי מעט פחות מג' טפחים, עדיין יש באלכסון שמן הקורה לכותל המבוי ג' טפחים, ונמצא שהקורה רחוקה מן הכתלים יותר מג' טפחים, ובהכרח צריך לומר מתחילה דין 'חבוט' כדי להשפיל את הקורה, ולאחר מכן אומרים דין 'לבד'. ומחמת קושיה זו הוכיח מסוגיא זו שאומרים ב' הלכות גם במקום שאי אפשר לומר אחת מהן אלא אחר שאומרים את חבירתה. והביא עוד ראיות לזה, וכתב שאין ללמוד מדופן עקומה לכאן, כיון שאי אפשר לדמות את ההלכות זו לזו. והגר"י קניבסקי (קהלות יעקב עירובין סי' ב) יישב את דעת הרעק"א, שכוונתו באופן ששיעור האלכסון מסוף הקורה עד הכותל הוא גם כן פחות מג' טפחים.

[רמ"א סכ"ו]

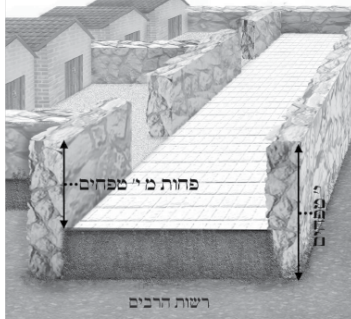
פְּרוֹשׁ, צִיּוּר אֶחָד בְּפֶתַח מִן הַסִּידוֹס⁷⁷.

70) והעיר הערוך השלחן (ס"ח), שלא מצאנו מקור לכך שמועיל ציור מסיד, אלא צריך דוקא ציורים בולטים. ועד העיר, שצריך שיהיה הציור דוקא בקורה ולא בכותל. וכתב שהגהה זו בשו"ע אינה מהרמ"א. ובהערות לשונה הלכות (דין נט) כתב, שמדברי השו"ע משמע שצריך שיעשה את הציור על הקורה ממש, אבל ברש"י (עירובין ג, א ד"ה קינ"ג) משמע שמועיל אפילו צייר על הכותל סמוך לקורה.

[שעה"צ ס"ק טו]

נֶאֱפְלוּ אִם חוּץ לְמְבֻבֵי סְבִיב הַמְּבֻבֵי הַמְּחִיצוֹת שֶׁל הַמְּבֻבֵי גְבוּהִין עֶשְׂרֵה טְפָחִים, אֶךְ תוֹךְ הַמְּבֻבֵי דְהֵינּוּ עָרְקָעוּ שֶׁל הַמְּבֻבֵי גְבוּהַ יוֹתֵר מֵרִשׁוּת הַרְבִּיבִים⁷¹.

71) כוזה ו

[שעה"צ שם]

נְעִל יָדֵינוּ אִין תוֹךְ הַמְּחִיצָה גְבוּהַ עֶשְׂרֵה⁷².

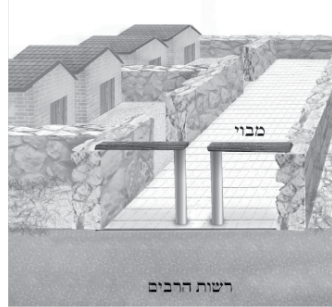
72) כלומר, אף על פי שיש למבוי מחיצות י' טפחים מבחוץ, מ"מ

מילואים הלכות שבת סימן שסג המשך מעמוד הקודם

[שו"ע שם]

יבן שתי קורות אחת יוצאה מפתל זה ואחת יוצאה מפתל זה⁶⁵.

59 כזה

[משנ"ב שם]

אמרינן לבוד משני רוחות⁶¹.

61 ואם גם באמצע הקורה יש ריוח וכדי להכשירה צריך לומר ג' לבוידים, הסתפק החזו"א (או"ח סי' עו ס"ק ה) האם היא כשרה. וכתב, שמי"מ אם עשה קנים העמידם כל פחות מג' טפחים הרי זה פסול, כיון שצריך שיהיה בהם שיעור אורך של אריח עומד. אמנם מדברי הרשב"א (עבודת הקודש בית נתיבות ש"א סי' ה) הוכיח, שאין אומרים לבוד ביותר משני מקומות.

[שו"ע סכ"ב]

הניח שתי קורות זו בצד זו⁶².

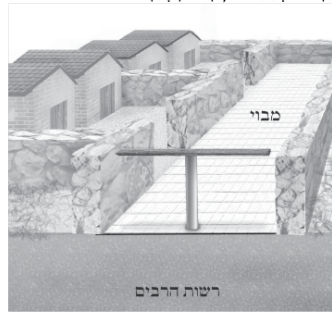
62 כזה

[משנ"ב ס"ק סז]

בגוף שני עץ באמצע המבוי והניח קורה עליה⁶⁰.

60 כזה

הלכות שבת סימן שסג המשך מעמוד 444

ויתכן שאפילו בפחות מג' טפחים הרי זה פסול, כיון שצריך שסמוך לצורת הפתח יהיה חלל של ד' טפחים בגובה י' טפחים, וסיים שם, שלפי זה אם בנה על הקרקע גדר בגובה ג' או ד' טפחים סמוך לצורת הפתח הרי זה פסול, אלא אם כן הגביה את צורת הפתח י' טפחים מעל לגדר.

[ב"ה ד"ה מחכים]

מקום לא מקניי ספק, דהיינו מחמת חסרון ידיעה [תו"ש⁷⁸].

78 שכתב, שכיון שהוא ספק מחמת חסרון ידיעה, אין להקל בזה, וכמו שנפסק בש"ך (ירד סי' קד ס"ק ד). ודחה שם את דברי האומר שמה שהולכים בזה לחומרא אינו מחמת הספק, אלא שלענין הלכות מידות האמות והטפחים הללו הורו חז"ל להחמיר בכל מקום. וכן בהגהות הרעק"א על השו"ע (כאן) הביא ראיות שמה שהולכים לחומרא במידות האמות והטפחים הוא מחמת הספק, ולא משום שכך תיקנו חכמים מעיקר הדין להחמיר.

וכתב שם הרעק"א, שהנפקא מינה בדבר זה הוא לענין מבוי שרוחבו ד' טפחים מצומצמים וגובהו י' טפחים מצומצמים ואורכו ד' אמות מצומצמות, לדעת הי"א בשו"ע להלן (סכ"ח) שכל שאין בו ד' טפחים אינו צריך תיקון, שלפי הצד שדין מרווחות ומצומצמות הוא מחמת שמחמירים מספק, אם כן במבוי כזה יתעיל לחי להתירו ממה נפשך, שאם נשער בטפחים מרווחים, אם כן אין צריך כלל לתקנו, שהרי אין ברוחבו ד' טפחים, ואם נשער בטפחים מצומצמים, אם כן אורכו וגובהו

ולהלכה הכריע החזו"א (שם סי' ע ס"ק יט) כדעת הרמב"ם, שאפילו אם העמיד מחיצה גבהה ט' טפחים אצל צורת הפתח מבפנים, אין המחיצה מבטלת את צורת הפתח. ואם העמיד מחיצה כנגד הפתח ונשאר חלל ד' טפחים שאין כנגדו מחיצה, הרי זה כשר אפילו אם המחיצה גבוהה עשרה טפחים (וחור בו ממה שכתב בסי' סז ס"ק כג שמחיצה כל שהוא מבטלת את צורת הפתח).

ובקונטרס הלכות כלאים וערלה [שנכתב על פי מרן החזו"א] כתב: 'בין לזוהר בצורת הפתח שתהיה עשרה טפחים מעל עלי הירק. ואם הרחיק את צורת הפתח ד' טפחים מהירק אינו צריך להגביהה עשרה טפחים מעל הירק, אלא די שתהיה עשרה טפחים מהקרקע', ומסתימת החזו"א משמע שאפילו בעלים הפחותים מגובה עשרה החמיר להרחיק ד' טפחים מצורת הפתח, ומשמע שחשש לדעת הרשב"א לענין כלאיים, זצ"ע.

[משנ"ב ס"ק צד]

אף-על-פי שהקורה היא למעלה מעשרים, כש"ה⁷⁷.

77 ואם מתחילה הניח את הקורה למעלה מכ' ובא להנמיך אותה, כתב

מילואים

הַלְבוֹת שֶׁבֶת סִימָן שֶׁסָג

המשך מעמוד הקודם

[ביה"ל ד"ה אינו נתח]

פל ש'אין פתח הקבוי יתר מ'עשור⁷⁹).

(79) דבריו אלו ש'פי תקרה' אינו מתעיל ביותר מעשר אמות, כתב עליהם החזו"א (א"ח סי' עט ס"ק א) שהם העתקת דברי הרשב"א שסובר כן, אבל להלכה אומרים 'פי תקרה' אף ביותר מעשר אמות. וכן פסק הש"ע לעיל (סי' שסא סי"ב).

כשיעור, ומתעיל בו לחי להתירו. אבל לפי הצד שדין מרווחות ומצומצמות הוא תקנת חז"ל מעיקר הדין, שבכל מקום שהוא לחומרא השיעור במצומצמות ובמקום שהוא לקולא השיעור במרווחות, אם כן גם במבוי זה צריך שיהא אורכו ד' אמות מרווחות וגובהו י' טפחים מרווחים כדי להתירו בלחי.

הַלְבוֹת שֶׁבֶת סִימָן שֶׁסָג

המשך מעמוד רכג

(88) ואם יש למבוי שני פתחים, אחד באורכו והאחר ברוחבו, כתב החזו"א (א"ח סי' סה ס"ק ג) שצורת המבוי נקבעת לפי הפתח שדרכו משתמשים יותר.

[שעה"צ ס"ק עו]

וכנה מ'ש"ב ק'ש"ת ה'און רפי ע'קבא איגרי, עין ש"ס⁸⁹.

(89) שהקשה, שהרי כדי לעשות צורת הפתח צריך להעמיד קנה מכאן וקנה מכאן, ואם כן מועיל כבר מדין ב' פסין משהו שמועילים בחצר, ולמה צריך להוסיף קנה על גביהם למשקוף, ועל זה תירץ המשנ"ב שבאופן שהמבוי רחב יותר מעשר אמות אין ב' פסים מועילים להתירו, ולכן צריך לעשות בפתחו צורת הפתח.

[משנ"ב ס"ק קיא]

מ'שום ד'במבואותינו אין פתחים ופתוחות לתוכו⁹⁰.

(90) ואם יש שתי חצרות ולכל חצר פתחים שני בתים, כתב החז"ל אדם (כלל עא סי' ג) שבעיר וילנא יש בתים וחצרות שפתוחים למבוי, ולכן יש למבואות שם דין מבוי. מאידך, דעת החזו"א (א"ח סי' סה ס"ק נב, וסי' צ ס"ק ג) שבזמנינו אפילו אם הבתים פתוחים לחצר אין לחצר דיני חצר, כיון שכדי שיהיה לה דין חצר צריך שישתמשו בה בתשמישי בית כגון בישול אפיה וכביסה כמו בזמן חז"ל, ובזמנינו הרי אין דרך להשתמש בחצרות לתשמישי דירה, ולכן גם אם חצרות אלו פתוחות למבוי לא נחשב שחצרות פתוחות לתוכו, ואין המבוי נותר בלחי וקורה.

[משנ"ב שם]

ל'כן ה'נהיגו תמיד ל'עשות צורת הפתח⁹¹.

(91) ולענין חצר האם גם בה צריך לעשות צורת הפתח מצד המנהג, כתב השו"ת הלכות (סי' שסד ס"ח) שצריך לעשות צורת הפתח משני ראשיה, וצ"ח שמקור הדבר הוא בביה"ל לקמן (סי' שסד ס"ג ד"ה דינו ד"ה ואם).

[ביה"ל ד"ה ולכל]

ז'כל בית אין פתח מ'א'רע א'מות [א"ר בשם עבדו"ק⁹²].

(92) ולא נתבאר ברשב"א מה שיעור החצר. אמנם החזו"א (א"ח סי' סה ס"ק יז, וסי' קי ס"ק יט ד"ה הצירוף) כתב, שסמוך לכל בית צריך שתהיה חצר המשמשת אותו בשיעור ד' על ד' אמות, ולא מסתבר שאם גודל החצר הוא רק ד' על ד' אמות שיהא די בכך לשני בתים, וכמו שמשמע בגמרא (ב"ב יא, א). וסיים, שדבר זה אינו מוכרע.

ואם לבית הפנימי יש פתח אחר לרשות הרבים שלא דרך החצר, ודרך בני הבית לצאת דרכו, כתבו התוס' (שם) ג' שיטות בדבר: א. שגם באופן זה אין נחשב שיש בחצר שני בתים הפתוחים לתוכה, בין אם יש פתח ביניהם שאז הם נחשבים כבית אחד, ובין כשפתוחים זה לזה על ידי חלונות, ואפילו עירבו ביניהם. ב. שאם יש פתח ביניהם ועירבו הריהם נחשבים לשני בתים, ואם הם פתוחים זה לזה על ידי חלון, אינם נחשבים לשני בתים ואפילו עירבו ביניהם. ג. דעת ר"ת, שאפילו אם הם פתוחים זה לזה על ידי חלון, אם עירבו ביניהם נחשב שיש בחצר שני בתים.

עוד מבואר בתוס', שכדי שיחשב שיש במבוי חצרות, צריך שהחצרות יהיו פתוחות למבוי על ידי פתח ולא די בחלון.

וכתב החזו"א (א"ח סי' קי ס"ק יט ד"ה הצירוף), שבית שיש בו שני חדרים שכל אחד יש בו ד' על ד' אמות [ואוכלים בכל חדר בפני עצמו], וחדר אחד פתוח לחצר, והחדר האחר פתוח לחדר הראשון, הריהם נחשבים כבית אחד ולא כשני בתים, כיון שלחדר הפנימי אין חצר [ויש לעיין אם כוונתו גם כשיש לחדר הפנימי יציאה אחרת שלא דרך החצר].

[משנ"ב ס"ק קו]

א'פלו מ'שהג'⁸⁷.

(87) ומבוי שהוא רחב סמוך לפתחו ואחר כך הוא מתקצר לפחות מד' אמות, באופן שאם נדון על המקום שסמוך לפתחו שעדיין לא נתקצר יהיה ורחבו יותר על אורכו, ואם נדון על כל אורך המבוי יחד יהיה אורכו יותר על רוחבו, כתב החזו"א (א"ח סי' סה ס"ק עא) שכל המבוי נדון כאחד, ונחשב שאורכו יותר על רוחבו.

ואם היו כותלי המבוי נמוכים, וחקק בר' אמות הסמוכות לפתח המבוי על פני כל רוחבו כדי להגביהו ל' טפחים, ורוחבו הוא יותר מד' אמות, אם שאר המבוי גבוה מ' טפחים, הריהו מצטרף לדין אורכו יותר על רוחבו, אף על פי שאין הקרקע של ב' החלקים בגובה שווה, אבל אם שאר המבוי נמוך מ' טפחים והוא כשר רק מדין חורי רשות היחיד, הסתפק שם אם יש לצרפו לשיעור אורכו יותר על רוחבו.

עוד הוסיף לענין חקק, שאין צריך שיהיו בתים וחצרות פתוחים למקום שחקק, אלא אפילו אם הם פתוחים לשאר המבוי מועיל, אם מקום זה אינו נמוך מ' טפחים.

[משנ"ב שם]

ז'ארכו מ'קרי ד'ךך כ'ניסתו ל'מבוי, וימה ש'אינו ד'ךך כ'ניסתו מ'קרי ד'ךך⁸⁸.